

הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה

דיווח שנתי
2008

מוגש ע"י ד"ר נגיסט מנגשה
מנכ"לית הפרוייקט הלאומי

ינואר 2009
טבת תשס"ט

תוכן עניינים

עמוד

3	<u>רשימת הטבלאות</u>
4	א. <u>מבוא</u>
5	ב. <u>שירותים לנוער בבתי הספר</u>
5	1.ב. <u>תכנית SPACE -- תיגבור לימודי והכנה לבגרויות</u>
8	2.ב. <u>הערכת ההצלחה של תכנית SPACE, 2005-2008</u>
10	3.ב. <u>מגשרים בבתי הספר</u>
13	4.ב. <u>העצמת הורים</u>
15	5.ב. <u>הכנה לצה"ל</u>
17	6.ב. <u>מלגות לסטודנטים</u>
18	ג. <u>נוער במצבי סיכון</u>
18	1.ג. <u>מרכזי נוער</u>
20	2.ג. <u>מניעת שימוש לרעה באלכוהול וסמים</u>
22	ד. <u>העצמת הקהילה</u>
22	1.ד. <u>מנהיגות מוניציפאלית</u>
23	2.ד. <u>הכשרה לוועדות היגוי של הפרוייקט הלאומי</u>
24	3.ד. <u>מניעת אלימות במשפחה</u>
26	<u>ביקורי משלחות מחו"ל בפרוייקט הלאומי</u>
27	<u>דברי סיכום</u>

רשימת טבלאות

6	תוכניות סיוע לימודי והכנה לבגרויות (SPACE ו- SPACE לבתי ספר טכנולוגיים) לפי יישוב, גוף מפעיל, מספר התלמידים המשתתפים ושנה, 2008-2005	1
7	התוכניות עתידיים וכיתות מצויינות לפי יישוב, מספר התלמידים המשתתפים ושנה, 2008-2006	2
8	השוואת תוצאות הבגרות בין תלמידים ממוצא אתיופי, בוגרי תכנית SPACE ושאינם בתכנית SPACE, לבין כלל התלמידים היהודים, שנת הלימודים, 2006-07	3א
9	הישגים של תלמידים יוצאי אתיופיה בתכנית SPACE (בהפעלת ברנקו-וייס), בשנות הלימודים 2008-2005	3
10	פיזור מסיימי כיתות ט' לפי סוג כיתה וקבוצת אוכלוסייה, בשנים 2006-05, 2007-06 ו- 2008-07	4
11	הישגים של תלמידים יוצאי אתיופיה בתכנית "עתידיים" (בהפעלת ברנקו-וייס) בשנות הלימודים 2008-2005	5
12	מגשרים חינוכיים בבתי ספר, 2008-2006	6
14	תוכנית קבוצות הורים לפי מפעיל, יישוב ורמת השתתפות, 2008 - 2005	7
15	תוכניות הכנה לצה"ל, בבתי ספר ובמרכזי נוער לפי יישוב, מפעיל ורמת השתתפות, 2008-2006	8
17	מלגות לסטודנטים להשכלה גבוהה, 2008-2005	9
17	הסטודנטים מקבלי מלגות לפי מקום התנדבותם, 2008-07	10
19	מרכזי נוער לפי יישוב, מפעיל, מספר משתתפים רשומים, ושיעור השתתפות יומית ממוצעת, 2008-2006	11
20	תוכנית מניעת השימוש באלכוהול ובסמים : פירוט הפעילות לפי יישוב ב-2008 והיקף התוכנית, 2008-2006	12
22	תוכנית מנהיגות מוניציפאלית, 2008-2006	13
23	מסיימי תכנית ההכשרה לוועדות היגוי של הפרוייקט הלאומי לפי שנה, 2008-2006	14
24	מניעת אלימות בין בני זוג : מידת הצלחת המטווחים המסורתיים, 2008	15

א. מבוא

הפרוייקט הלאומי האתיופי הוקם כתשובת העדה לשתי בעיות עיקריות שלה, והן היעדרותה מחדרי קביעת המדיניות הממשלתית והפלגנות המאפיינת את פעילותם של מלכ"רים (NGOs) שמנהיגי העדה הקימו כדי לקרב את רמת החיים של קהילתם לממוצע הישראלי. שאיפותם המרכזית של היגי הפרוייקט התרכזה בתחום החינוך. לאורך השנים הצביעו נתוני משרד החינוך על פערים משמעותיים בהישגים חינוכיים בין תלמידים ממוצא אתיופי לבין ילדי האוכלוסייה הוותיקה. החל מהשנים הראשונות בגן פערים אלה רק הלכו והתרחבו עם מעבר הילד מביה"ס היסודי לחטיבות הביניים והעליונות-- עד שבגיל הבגרות-- אם התלמיד בכלל התמיד עד לרמה זו-- הפערים בציוני הבגרות היו כאלה המסוגלים לדון האחד לחיי תסכול ונחיתות כלכלית ואת השני לשיגשוג והצלחה כללית.

נקטה גם החלטה איסטרטגית--לא לנסות להפעיל את התכניות שיממשו את שאיפה גדולה הנ"ל בכוחות של הקהילה, אלא לשכור את שירותיהם של חברות הפעלה מקצועיות-- החלטה גורלית הקובעת שליוזמה זו יידרשו תקציבים ותרומות רבי-היקף. בשל כך, הפרוייקט הלאומי משלב בתוכו לא רק 17 מלכ"רים אתיופיים, אלא גם ממשלת ישראל, הסוכנות היהודית, ה-J.D.C., ה-U.J.C. והפדרציות היהודיות של צפון אמריקה.

תכנית SPACE -- תכנית של סיוע לימודי וההכנה לבגרויות -- היא לב לבה של היוזמה החדשה והיא הופעלה בכל רחבי הארץ. אבל ברור היה מלכתחילה להוגי היוזמה שאין די בתשומות לימודיות בלבד כדי לסגור את הפערים בין תלמיד אתיופי ועמיתיו בכיתה. ההורים חייבים לתת תמיכה מבית ולהתערב אצל גורמי ביה"ס -- ולזה דרוש מאמץ הדרכתי והכשרתי רב, כי ההורה האתיופי אינו רגיל ואינו מצוייד לעשות כך. מרכזי נוער חייבים לתרום פעילויות האשרה וגם להכניס ברשת הפרוייקט אותם תלמידים הרגילים להשתמש מביה"ס, חלקית או טוטאלית--ולשם כך צריך להקים אותם כי הם לא היו קיימים. קציני צבא ממוצא אתיופי חייבים לשכנע את הנוער להתגייס לצה"ל ולהכין אותם לקראת תקופה קריטית זו בחייהם -- כי השרות הצבאי נשאר משמעותי ביותר כקרב קפיצה ליעדים ארוכי טווח--השכלה אקדמית, תעסוקה, ידיעת השפה העברית, והתערות מוצלחת בחברה הישראלית.

התכניות של הפרוייקט הלאומי האתיופי החלו להתגבש בשטח ב-2004 ודו"ח זה מהווה מעין דו"ח הערכה של הצלחתו של הפרוייקט במשך ארבע שנות פעילותו מאז.

ב. שירותים לנוער בבתי הספר

1.1 SPACE – תכנית סיוע לימודי והכנה לבגרויות

תכנית הסיוע הלימודי וההכנה לבגרויות הינה תכניתנו המרכזית של הפרוייקט הלאומי והיא מופעלת בכל רחבי הארץ. נתוני משרד החינוך לאורך השנים מצביעים על פערים משמעותיים בהישגים חינוכיים, החל מהשנים הראשונות בגן ובביה"ס -- פערים שרק הולכים ומתרחבים עם מעבר הילד משנה לשנה ומבי"ס יסודי לחטיבות הביניים והעליונות -- עד שבגיל הבגרות -- אם התלמיד בכלל היתמיד עד לרמה זו. הפערים בציוני הבגרות בין תלמידים ממוצא אתיופיה לתלמידים ילידי האוכלוסייה הוותיקה הם כאלה המסוגלים לדון האחד לחיי תסכול ונחיתות כלכלית ואת השני לשיגשוג והצלחה כלכלית.

מטרות התכנית: התוכנית נועדה לקדם את ההשתלבות של תלמידים יוצאי אתיופיה בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות ולסייע לסגור את הפערים ההישגיים, הן בשיעורי הזכאים לתעודת בגרות מלאה והן באיכות תעודת הבגרות, ובמיוחד ביכולת לעבור את 'סף' דרישות הקבלה לאוניברסיטאות ולמכללות. צוות התכנית מתמקד בשני תחומים מרכזיים:

- בתחום הלימודי – בשיפור רמת ההישגים של תלמידים יוצאי אתיופיה, בצמצום תופעת הנשירה במעבר בין חטיבת הביניים לתיכון ובהרחבת שיעור התלמידים המשתלבים במסלולי הלימוד הגבוהים ובתוכניות למצוינות לימודית.
- בתחום החברתי והאישי-רגשי - בהגברת המוטיבציה ללימודה, ובחיזוק תחושת המסוגלות האישית, השייכות לסביבה ולקהילה ובגיבוש הזהות האישית.

<-- ראה עכשיו טבלה 1

אוכלוסיית התכנית: טבלה 1 מראה שבין 2005 ל-2008 חל גידול מתמיד במספר התלמידים המשתתפים בתכנית עד שבשנת הלימודים 2007-2008 סה"כ התלמידים עבר למעלה מ-6,700 -- עלייה של פי חמש לעומת התחלת התכנית ב-2005. בהתחלה, ב-2005, התכנית פעלה בשבעה יישובים נבחרים, בהם היה ריכוז גבוה במיוחד של תלמידים יוצאי אתיופיה - עפולה, חדרה, נתניה, לוד, קריית מלאכי, קריית גת, ובאר-שבע. עד 2008 התרחבה התכנית ל-26 יישובים, כך שבחלק היישובים התכנית פועלת במשך כשלוש וחצי שנים, וברובם במשך כשנתיים בלבד.

מרכיבים מרכזיים של הפעלת התכנית: הפעלת התוכנית כללה מספר תשומות בתחום הלימודי ובתחומים האישי והחברתי, ברמה הכלל-עירונית וברמת בתי הספר, על מנת ליצור רצף פדגוגי משכבה ז' ועד לשכבה י"ב. מנחי התוכנית - מנחי הנוער והמנחים העירוניים והפדגוגיים פועלים לקדם את התלמידים המשתתפים בתכנית ואת מורי קבוצות התגבור כאחד.

התכנית כללה מספר מרכיבים ייחודיים, התואמים את תפיסות הפרוייקט הלאומי:

- (1) העדפת ההעסקה של מנחים יוצאי אתיופיה בקידום התלמידים יוצאי אתיופיה שבתוכנית. מנחים אלו מהווים מודל לחיקוי עבור התלמידים ונאבקים להשמעת קולם בזירת בית הספר, למניעת אפליה ולחיזוק המעורבות של ההורים יוצאי אתיופיה בחינוך ילדיהם, ולהידוק הקשר בינם לבין צוות בית הספר.
- (2) השקעה אינטנסיבית בהכשרת המנחים - בהרחבה והתאמה של 'ארגז הכלים' של המנחים המועסקים בתכניות, באסטרטגיות לעבודה פרטנית עם התלמידים - להגברת המוטיבציה ללימודה, ולחיזוק תחושת המסוגלות האישית, השייכות לסביבה ולקהילה, ולגיבוש הזהות האישית.
- (3) ליווי והרחבת 'ארגז הכלים' של המורים המלמדים את התלמידים בקבוצות התגבור, על מנת שיוכלו להתמודד עם האתגרים שבעבודה בקבוצות קטנות עם התלמידים המתקשים בלימודים ובתחום האישי-רגשי.
- (4) מיפוי פרטני של מצבם הלימודי של תלמידי התכנית בצמתים מרכזיים לאורך שנת הלימודים --
 - לזיהוי תלמידים בוגרי התכנית 'בסיכוי' למצוינות לימודית ולהעבירם לתוכניות למצוינות לימודית (תכנית "עתידים")
 - לזיהוי של תלמידים 'בסיכון' וללוות אותם באופן אינטנסיבי יותר, כדי למנוע את ההידרדרות בתחום הלימודי והאישי-רגשי.

טבלה 1: תוכניות סיוע לימודי והכנה לבגרויות (SPACE ו-SPACE לבתי ספר טכנולוגיים)
לפי יישוב, גוף מפעיל, מספר התלמידים המשתתפים ושנה, 2008-2005

יישובים	גוף מפעיל	מס' משתתפים בפועל		
		2008	2007	2006
נתניה לוד אשדוד ק' מלאכי ק' גת אשקלון באר שבע עפולה חדרה שדרות סה"כ תלמידים מס' יישובים	ברנקו וייס	1,332	1,170	580
		269	213	237
		716	677	480
		60	63	103
		285	168	179
		569	560	543
		477	528	450
		336	129	163
		446	354	168
		68	א"ת	א"ת
		4,558	3,862	2,903
		10	9	9
		180	165	146
		198	202	200
גדרה רמלה יוקנעם סה"כ מס' יישובים ירושלים ק' ביאליק ק' מוצקין ק' ים חיפה מג' העמק נצרת עילית טי' הכרמל בית שאן פתח תקוה פרדס חנה יוקנעם סה"כ מס' יישובים	החברה למתנ"ס -ים	א"ת	א"ת	א"ת
		378	477	433
		2	3	3
		379	334	181
		88	65	52
		136	134	א"ת
		79	67	
		343	250	
		103	108	
		42	36	
		61	94	
		41	37	
		284	249	
		73	86	
84	א"ת			
1,713	1,460	233		
12	11	2		
חדרה ק' מלאכי	מקסם בית ציפורה	80	80	87
		28	47	א"ת
סה"כ כולל סה"כ יישובים		6,757	5,936	3,656
		26	25	15
		1,333		7

א"ת = אין תוכנית

טבלה 1 מצביע על גידול מתמיד במשך שלוש וחצי שנות התכנית -- במספר התלמידים המשתתפים (ה-1,333 עד 6,757 --גידול של פי 5), במספר היישובים (מ-7 ל-26) ובמספר החברות המפעילות (מ-1 עד 5).

*** ראוי לציין, כי בשנת לימודים 2008-2007 השתתפו בתכנית באופן פורמאלי כ- 60% מהתלמידים יוצאי אתיופיה בבתי הספר.

טבלה 2: התוכניות עתידיים וכיתות מצוינות לפי יישוב, מספר התלמידים המשתתפים ושנה, 2008-2006

שם הישוב	מס' תלמידים 2006	מס' תלמידים 2007	מס' תלמידים 2008
אשדוד	90	101	96
אשקלון	38	40	53
ראשון לציון	29	31	34
עפולה	35	28	28
רמלה	40	32	32
חדרה	54	22	57
קרית גת	44	48	60
קרית מלאכי	43	45	73
באר שבע	א"ת	א"ת	40
נתניה	א"ת	א"ת	51
סה"כ	373	347	524
כפרי נוער			
גן ונוף	33	20	א"ת
ימין אורד	53	74	93
כפר ירוק	8	13	א"ת
מאיר שפיה	25	12	א"ת
מדרשת הגולן	43	10	א"ת
הדסים	10	10	8
אולפנת סגולה	א"ת	29	49
כפר חסידים	א"ת	20	19
תו"ם	א"ת	א"ת	19
סה"כ	172	188	188
סה"כ כולל	545	535	712

התכניות עתידיים ומצוינות בעלייה מיועדות לתלמידים המסומנים כבעלי פוטנציאל למצוינות לימודית, אישית וחברתית.
היעדים הלימודיים של התכניות הם:

- העלאת מספר התלמידים המוסללים ל 4/5 יחידות לימוד באנגלית ומתמטיקה ולמגמה מדעית במעבר בין חט"ב לחט"ע.
- העלאת מספר התלמידים בעלי תעודת בגרות איכותית בסוף יב'.
- העלאת מספר התלמידים בעלי ציון גבוה במבחן הפסיכומטרי.
- הרחבת תמונת העתיד של התלמידים, כולל כניסה ללימודים אקדמיים במקצועות יוקרתיים.

טבלה 2 מצביעה על כך שתשומות ומאמצים של תכנית SPACE הביאו את מספר התלמידים אתיופיים בתכנית למספר שיא של 712 ב-2008.

נציין כאן נתון אחד כדי להבליט את קציר התכנית הזאת ומימוש היעד הראשון מבין ארבעה היעדים הנ"ל. יותר ויותר תלמידים הולכים למגמות מדעיות. כשהחל הפרוייקט הלאומי כמעט לא היו תלמידים יוצאי אתיופיה במגמות מדעיות. בשנה הראשונה של הפרוייקט היו 43%, בשנה שעברה (2007-06) 65%, ומנתונים ראשוניים של 2008-07 יש 80% מהתלמידים יוצאי אתיופיה הנמצאים בפרוייקט במגמות מדעיות מתוך הסה"כ של 712 תלמידים.

נתון נוסף מעניין הוא בחינת הבגרות במתמטיקה ב-5 יחידות, הרמה הגבוהה ביותר במתמטיקה בישראל. בתחילת הפרוייקט אף תלמיד ממוצא אתיופי בבתי הספר שהפרוייקט נכנס בהם לא נבחן במתמטיקה ברמה זו. היום כבר 17% נבחנים ברמה זו, ו-25% נבחנים באנגלית ברמה הגבוהה ביותר.

2. הערכת ההצלחה של תכנית SPACE, 2005-2008

מבוא: ניתוח ההישגים של תכנית SPACE מסתמך על דו"ח ההערכה של מכון ברנקו-וייס, המסכם את פועלו של המכון במסגרת הפרוייקט הלאומי, ושנכתב ע"י ד"ר חן ליפשיץ. הטבלאות מתייחסות כמובן לפעילותו של מכון ברנקו-וייס בלבד, אבל היות והמכון אחראי לשני שליש של התלמידים המקבלים סיוע לימודי והכנה לבגרויות במסגרת הפרוייקט הלאומי, ניתן לראות את הנתונים כחלים במידה רבה על כל התלמידים בתוכנית זו.

קוראים אשר קבלו את סיכום הישגי הפרוייקט הלאומי בדו"ח השנתי של שנת לימודים 2007-06 ישימו לב שהנתונים המובאים כאן בטבלאות 3 ו-3א שונים במידה משמעותית מהדו"ח ההוא. שונות זו מוסברת בכך שהדו"ח הקודם הסתמך על צפי של ממנהלי בתי הספר (כי התוצאות הרשמיות של משרד החינוך טרם יצאו לאור בזמן כתיבת הדו"ח). הדו"ח הנוכחי מתבסס על התוצאות הרשמיות של משרד החינוך. נראה כי ההבדל בין דיווח משרד החינוך לבין צפי המנהלים נעוץ בשתי סיבות מרכזיות:

- ראשית, צפי המנהלים היה אופטימי, והניח ששיעור גבוה יותר של תלמידים המשתתפים בתכנית יהיו זכאים לתעודת בגרות מלאה.
- שנית, באוגוסט-ספטמבר 2007, המנחים אספו מידע על התלמידים שהשתתפו באופן פעיל בתכנית ולא כללו מידע על כ-15% מהתלמידים שהרבו להיעדר מהתכנית.

טבלה 3א: השוואת תוצאות הבגרות בין תלמידים ממוצא אתיופי, בוגרי תכנית SPACE ושאנים בתכנית SPACE, לבין כלל התלמידים היהודים, שנת הלימודים 2006-07

(באחוזים)

כלל התלמידים היהודים מסיימי יב'	תלמידים ממוצא אתיופי מסיימי יב'		
	SPACE	בוגרי תכנית SPACE	
60	55	37	% הזכאים לתעודת בגרות מלאה
53	31	20	% תעודות בגרות העומדות בדרישות הסף לאוניברסיטה

(***טבלה 3א מתמצתת את הנתונים של חלק העליון של טבלה 3)

טבלה 3: הישגים של תלמידים יוצאי אתיופיה בתכנית SPACE (בהפעלת ברנקו- וייס), בשנות הלימודים 2005-2008

2007-08			2006-07			2005-06			
ממוצע מרוצע תלמידים יהודים	יוצאי אתיופיה בתכנית	יוצאי אתיופיה כלל - ארצי	ממוצע מרוצע תלמידים יהודים	יוצאי אתיופיה בתכנית	יוצאי אתיופיה כלל - ארצי	ממוצע מרוצע תלמידים יהודים	יוצאי אתיופיה בתכנית	יוצאי אתיופיה - כלל ארצי	
	434		74,899	312	2,131	74,352	כ-100	2,130	סיימו י"ב (מספרים מוחלטים) קיבלו תעודת בגרות מלאה (%)
אין מידע עדכני	53	אין מידע עדכני	60	55	37	60	54	35	קיבלו תעודת בגרות ברמת אוניברסיטה (%)
	32		53	31	20	54	אין מידע עדכני	20	
הישגים בחטיבת הביניים									
	77			77			53		עברו לכיתה ' בגרותית (%)
אין מידע עדכני	9	אין מידע עדכני		11			35		עברו לכיתה ' לא-בגרותית (%)
	14			12			12		עזבו את בית הספר בתחילת כיתה י' (%)

* המידע על הישגי התלמידים יוצאי אתיופיה ושאנים יוצאי אתיופיה ברמה הכלל-ארצית מתבסס על נתונים שהתקבלו ממכון ברוקדייל. לא התקבל מידע על הישגי התלמידים בשנת הלימודים 2008-07.

הנתונים הקריטיים העולים מטבלאות 3 ו-3א הינם כלהלן:

- הן מבחינת אחוז הזכאים לבגרות מלאה והן מבחינת אחוז התעודות העומדות בדרישות הסף לאוניברסיטה, תכנית SPACE בשנות לימודים 2006-05 ו-2007-06 הקפיצה את בוגריה הרבה מעבר לכלל התלמידים יוצאי אתיופיה.
- מבחינת אחוז הזכאים לבגרות מלאה, התכנית קירבה את בוגריה לממוצע הכללי הארצי.
- מבחינת אחוז תעודות הבגרות העומדות בדרישות הסף לאוניברסיטה, בוגרי תכנית SPACE עדיין רחוקים למדי מהממוצע הכללי הארצי במגזר היהודי.
- שני ההישגים האלה נשמרו כנראה גם בשנת לימודים 2008-07. (נתונים על הממוצע הארצי טרם נתקבלו).
- למעלה ממחצית מבוגרי התכנית (53%-55%) זכאים לתעודת בגרות מלאה. כשכוללים את מסיימי תכנית עתידים יש להוסיף עוד 2 נקודות אחוזים, כלומר אחוז הזכאים לתעודת בגרות מלאה נע בין 55% ל-57%, ואחוז תעודות הבגרות העומדות בדרישות הסף לאוניברסיטה נע בין 33% ל-34%.

ניתן לסכם ולומר כי התוכנית של הפרוייקט הלאומי לקידום תלמידים יוצאי אתיופיה הביאה לשיפור משמעותי באחוז הזכאים לבגרות מלאה והביאה כמעט להשוואת ההישגים של בוגריה עם ההישגים בקרב כלל האוכלוסייה היהודית בתחום זה.

הישגים אלו ראויים לציון, על רקע שני קשיים/אתגרים:

- שיבוצם של חלק ניכר של התלמידים ממוצא אתיופי בכיתות י' לא עיוניות (ראה טבלה 4) בהן הרבה יותר קשה להשיג תעודת בגרות;
- העובדה שבהדרגה גדל והולך מספרם של תלמידים יוצאי אתיופיה המשולבים בתוכנית למצוינות -- תופעה שמסירה מתכנית SPACE את תלמידיה הטובים ביותר. צוות התכנית מתמודד בשל כך עם אוכלוסיית תלמידים חלשה יותר ועומד בפני אתגר הפעלה קשה במיוחד.

טבלה 4: פיזור מסיימי כיתות ט' לפי סוג כיתה וקבוצת אוכלוסייה, בשנים 2006-05, 2007-06 ו-2008-07

(באחוזים)

שנת לימודים	קבוצת אוכלוסייה	כיתה עיונית	כיתה מב"ר	כיתה הכוון	כיתה אחרת	עברו לבית ספר אחר
2006-05						
	תלמידי התכנית	43	10	17	17	12
	כלל התלמידים בשכבה	68	10	4	12	6
2007-06						
	תלמידי התכנית	51	26	6	5	12
	כלל התלמידים בשכבה	59	15	10	7	9
2008-07						
	תלמידי התכנית	41	36	4	5	14
	כלל התלמידים בשכבה	61	24	6	6	3

עולה מטבלה 4 שבכל שנת לימודים אחוז גבוה יותר בהרבה של כלל התלמידים שובצו בכיתות עיוניות לעומת תלמידים ממוצא אתיופי. מכאן, שנקודת הפתיחה של התלמידים המשתתפים בתכנית SPACE היא נמוכה יותר, והתוכנית מתמודדת עם תלמידים אשר אינם משובצים תמיד למסלול לימודים של תעודת בגרות מלאה.

בטבלה 4, מוצג הישג נוסף של תכנית SPACE הראוי לציון והוא הגידול שחל באחוז התלמידים המשובצים בכיתות מב"ר -- מ-10% בשנה 2006-05 ל-36% בשנה 2008-07. תלמידים אלו במצב התחלתי חלש בלימודיהם, אך שובצו בכיתה בה יוכלו לקבל תגבור לימודי בהרכב קטן של תלמידים, אשר יאפשר התייחסות פרטנית המותאמת לצרכיהם.

ממצאי ההערכה המובאים כאן מצביעים על שני אתגרים מרכזיים העומדים בפני מפעילי התכנית:

- שיפור של אחוז תעודות הבגרות העומדות בדרישות הסף של האוניברסיטאות בקרב בוגרי התכנית;
- שימור רמת ההישגים של התכנית בעתיד -- לאור הגידול במספר התלמידים המשולבים בתוכנית למצוינות.

טבלה 5: הישגים של תלמידים יוצאי אתיופיה בתכנית "עתידים" (בהפעלת ברנקו-וייס) בשנות הלימודים 2005-2008

2007-08			2006-07			2005-06			
יוצאי אתיופיה בתכנית עתידים	יוצאי אתיופיה - כלל ארצי	ממוצע ארצי - תלמידים יהודים	יוצאי אתיופיה בתכנית עתידים	יוצאי אתיופיה - כלל ארצי	ממוצע ארצי - תלמידים יהודים	יוצאי אתיופיה בתכנית עתידים	יוצאי אתיופיה - כלל ארצי	ממוצע ארצי - תלמידים יהודים	
53			14	2,131	74,899	אין תלמידים	2,130	74,352	סיימו י"ב (מספרים מוחלטים)
100	אין מידע עדכני		100	37	60		35	60	קיבלו תעודת בגרות מלאה (%)
100			100	20	53		20	54	קיבלו תעודת בגרות ברמת אוניברסיטה (%)
הישגים בחטיבת הביניים									
100					100			-	עברו לכיתה י' בגרותית (%)
-	אין מידע עדכני				-			-	עברו לכיתה י' לא-בגרותית (%)
-					-			-	עזבו את בית הספר בתחילת כיתה י' (%)

בבחינת הישגי הפרוייקט, ראוי גם לכלול מגמה חדשה של שילוב תלמידים יוצאי אתיופיה בתוכנית המצויינות עתידים. תלמידים אלו מסיימים כולם עם תעודת בגרות מלאה. ההשתלבות של תלמידים יוצאי אתיופיה מכיתה יב' בתוכנית זו היתה הדרגתית. שילובם בתוכנית למצוינות מצביע על כך שפעילות התוכנית לקידום לימודי של הפרוייקט הלאומי בונה תשתית של תלמידים ברמה לימודית גבוהה, המאפשרת להם להשתלב בתוכנית למצוינות.

ב. 3 מגשרים בבתי ספר

המסורת האתיופית עתיקת היום קובעת שהורים מכבדים את מורי ילדיהם בסמכות מוחלטת. הם אינם שואלים שאלות. בישראל מסורת זו התחזקה זמן רב מהמצב שההורים, רוב רובם, התקשו בקרוא וכתוב ואפילו בדבור בעברית. מצד שני, יש למערכת החינוך בישראל דעה מוקדמת כנגד תלמידיה האתיופיים. ראינו בפרק 3 של דו"ח זה דוגמה אחת של דעה זו -- בנטייה לשבץ תלמידים ממוצא אתיופי בכיתות י' לא בגרותיות. דעה שלילית זו מקבלת בטורה משנה תוקף מכך שהתלמידים ממוצא אתיופי מתרכזים בבתי ספר המשרתים שכונות עניות והסובלים מחוסר כללי במשאבים מכל סוג, במשאבי אנוש כמו במשאבים חומריים. תפקיד המגשרים החינוכיים הוא להוות משאב מהימן כנגד החסרונות הנ"ל: המגשר ינסה--

- ליצור מעורבות ההורים בתהליך הלמידה בבתי הספר ולהקנות להורים את המיומנות והביטחון העצמי שיאפשרו להם ליטול חלק פעיל בחיי ביה"ס של ילדיהם.
- ללמד את צוות המורים שלתלמידיהם האתיופיים יש תרבות משלהם וקשיים מיוחדים מבית, ולשכנע אותם לתת לתלמידים אלה כל הזדמנות להוכיח את יכולתם.
- למנוע נשירת התלמידים מהמערכת הבית ספרית.
- לגשר בין התלמידים לבין הוריהם ולבין הנהלת בתי הספר וצוות המורים למען העלאת את הישגים החינוכיים של התלמידים ממוצא אתיופי.

אחרי קורס הדרכה אינטנסיבי המגשרים נשלחים לבתי הספר בהם אחוז גבוה (מעל 25%) של תלמידים ממוצא אתיופי. המגשרים עצמם מקבלים ליווי מקצועי ותמיכה מרכז מקומי.

המגשרים מקבלים פניות רבות מכל הגורמים הקשורים לפרוייקט הלאומי ומהווים חלק בלתי נפרד מחייהם של התלמידים. בנוסף למתואר למעלה, הם מטפלים בפניות בנושא שיבוץ התלמידים בבתי הספר ובכיתות, בבעיות התנהגות, בחוסר ציוד לימודי, בהיעדרויות ובתיווך בין-משרדי.

טבלה 6: מגשרים חינוכיים בבתי ספר, 2006-2008

2008	2007	2006	
30	28	15	מס' מגשרים
54	29	??	מס' בתי ספר
4,260	2,200	??	מס' תלמידים
21	23	12	מס' ערים

4.ב העצמת הורים

תכנית הנחיית קבוצות הורים

ישנם מגשרים חינוכיים שמתוך מטרתם "ליצור מעורבות ההורים בחיי בתי הספר ולהקנות להורים את המיומנות והביטחון העצמי שיאפשרו להם ליטול חלק פעיל בחיי ביה"ס של ילדיהם" מקיימים ומנהלים קבוצת הורים. הפרוייקט הלאומי הבין מלכתחילה שפעילות זו הינה מלב לבה של הפרוייקט הלאומי ולכן השקיע בה מאמצים ומשאבים מרובים, כולל שכירת את שירותיהם של ארבעה ארגונים מפעילים. מיועדת תכנית זו להורי תלמידים המשתתפים בתוכנית הסיוע הלימודי וההכנה לבגרות, מתוך ההבנה שהתלמידים זקוקים לתמיכה מבית לא פחות מסיוע מקצועי בית-ספרי.

לתוכנית מס' מטרות מרכזיות:

1. לפתח את המודעות של ההורים והקהילה ביחס לחינוך הילדים.
2. לחזק את הקשר בין ההורים, הילדים ומערכת החינוך.
3. להעצים את סמכותו של ההורה בעיני ילדיו לאור המעבר הבין תרבותי והעברת מידע וידע כדי שיוכל לסייע לילדיו להתקדם בהצלחה במסגרת המערכת הבית ספרית.
4. לגלות מעורבות הורית בחברה הסובבת את ילדיו.

התוכנית כוללת תכנים ונושאים מגוונים כגון: נושאים הקשורים להורות, הבדלים בין-תרבותיים בין החברה האתיופית לחברה הישראלית, תקשורת בין הורים לילדים, הורות לנערים מתבגרים, סדרי עדיפויות, זכויות וחובות.

באשר למידת הצלחה של התכנית, עמותת פידל, המפעיל הגדול בתחום זה, מעירה בדו"ח התקופתי כלהלן: "השנה התקיימו מפגשים משותפים--הורים וילדים, ניסיון שהניב תוצאות חיוביות. הוא העלה מוטיבציה גבוהה בקרב ההורים להגיע למפגשים באופן עקבי, השתתפו יותר הורים, והתאפשר דיון פתוח על נושאים חשובים".

באשר לקשיים / אתגרים בהפעלת התוכנית בשטח ממשיכה פידל: "עלו מספר קשיים מול מורים שאינם מבינים את התלמידים והוריהם. המערכת החינוכית אינה ממלאת את ציפיות ההורים. לעיתים נעשית השוואה מול מערכת החינוך באתיופיה; לא תמיד יש להורה מידע מספק על בעלי התפקידים השונים בביה"ס--מצב היוצר בלבול וחוסר אונים אצל ההורים. ההורים מרגישים שקשה להם להתמודד מול גיל ההתבגרות, ושילדיהם "הולכים לאיבוד". ההורים אינם מודעים לכל המיזמים הקיימים ביישוב עבור ילדיהם ואפילו כשיודעים על קיומם אינם יודעים איך לפנות לגורמים האחראים." קשיים מדווחים נוספים הם: -- ריבוי הגורמים הפועלים בשטח ללא תיאום; קושי בגיוס אבות לקבוצות; מפגשי ההורים אינם חווייתיים דיים.

טבלה 7: תוכנית קבוצות הורים לפי מפעיל, יישוב ורמת השתתפות, 2005 - 2008

2008		2007		2006		2005		
מספר משתתפים	מספר קבוצות	מספר משתתפים	מספר קבוצות	מספר משתתפים	מספר קבוצות	מספר משתתפים	מספר קבוצות	גוף מפעיל
עלמי"א								
א"ת		א"ת		61	4	34		באר שבע
73	6	20	3	40	2	א"ת		אשקלון
א"ת		80	4	80	4	32		גדרה
25	2					א"ת		שדרות
98	8	100	7	181	10	74		סה"כ
פידל								
90	6	66	6	46	3	45		חדרה
48	4	35	5	0	0	52		לוד
150	10	143	12	28	2	60		נתניה
39	3	39	6	32	2	א"ת		רמלה
55	3	64	6	א"ת	א"ת	א"ת		פרדס חנה
20	1	62	5	א"ת	א"ת	א"ת		פתח תקוה
110	6	א"ת		א"ת		א"ת		אשדוד
24	2							מ. העמק
14	1							עפולה
28	2							נצרת עלית
578	38	409	40	106	7	157		סה"כ
מכון אדלר								
א"ת		40	2	76	4	68		אשדוד
		40	2	40	2	68		ק. מלאכי
		40	2	21	2	א"ת		יוקנעם
		20	1			א"ת		עפולה
		40	2			א"ת		ק' ביאליק
		180	9	131	8	136		סה"כ
היט								
18	1	א"ת		א"ת		א"ת		ט. הכרמל
22	2							ק. מוצקין
55	4							ק. ים
58	4							חיפה
153	11							סה"כ
829	57	689	56	418	25	367		סה"כ כללי

טבלה 7 מציגה שבארבעת שנות פעילות של הפרוייקט הלאומי, מ-2005-2008, קבוצות הורים הוקמו והודרכו ב-23 יישובים. מספר הקבוצות עלה מ-25 ב-2005 ל-57 ב-2008 ומספר המשתתפים מ-367 ל-829.

5.ב הכנה לצה"ל

תכנית הכנה לצה"ל מיועדת לאותם התלמידים שמשתתפים בתוכנית סיוע לימודי והכנה לבגרויות. מטרתה הינה להעניק לנערים והנערות מידע וידע על תהליך הגיוס לצה"ל ולסייע להם בהכנה למבדקי כניסה ליחידות המובחרות. התכנית נשענת על שירות צבאי משמעותי כקורס קפיצה ליעדים ארוכי טווח--השכלה אקדמית, תעסוקה, ידיעת השפה העברית, התערות בחברה הישראלית, כולל יצירת חברויות עם אנשים מחוץ לעדה, וכמובן -- רצון להשתתף בבניין הארץ. שירות צבאי הוא אמצעי מצויין להגביר את תחושת הצלחה של הפרט ולפתוח צוהר אל לב האוכלוסייה כולה.

טבלה 8: תכניות הכנה לצה"ל, בבתי ספר ובמרכזי נוער לפי יישוב, מפעיל ורמת השתתפות, 2006-2008

2008		2007		2006	יישוב ומפעיל
מס' משתתפים בפועל	מס' קבוצות בפועל	מס' משתתפים בפועל	מס' קבוצות בפועל	תכנית פיילוט	
"אחרי"					מפעיל:
20	1	א"ת			נתניה
45	2	170	7		באר שבע
10	1	45	2		גדרה
35	1	50	2		ק' מלאכי
55	2	90	4		ירושלים
20	1	30	2		רמלה
25	1	80	5		רחובות
20	1	30	2		ק' ים
15	1	30	1		ק' ביאליק
40	1	50	2		עפולה
19	1	90	5		חדרה
10	1	א"ת			שדרות
20	1	א"ת			ק' גת
27	1	א"ת			ק' מוצקין
15	1	א"ת			נצרת
15	1	45	5		לוד
20	1	א"ת			מגדל העמק
		1,010	51		סה"כ בביה"ס
		280	14		סה"כ במרכזי נוער
411	19	1,290	65		סה"כ מפעיל:
פורום קצינים למען הקהילה					
195-כ	13	א"ת			אשדוד
150-כ	10				אשקלון
165-כ	11				פי"ת
75-כ	5				פרדס חנה
90-כ	6				חיפה
15-כ	1				טירת הכרמל
690-כ	46				סה"כ
1,100-כ	65	1,290	65	100	סה"כ כולל

טבלה 8 איך פריסת התכנית התרחבה מ-2007 כשמפעיל אחד פעל ב-10 יישובים עד 2008 כששני מפעילים פועלים ב-23 יישובים. מספר הקבוצות והנערים המשתתפים נשמר בערך באותה הרמה.

תוכנית זו מופעלת באמצעות עמותת "פורום קצינים למען קהילה" (קצינים יוצאי אתיופיה) ועמותת "אחריי". "פורום קצינים למען קהילה" מפעילה את התוכנית ב-10 יישובים השנה (אשדוד, אשקלון, פתח תקוה, פרדס חנה, חיפה, ק' מוצקין, ק' ים, טירת הכרמל, מגדל העמק ונצרת עילית) ואילו עמותת "אחריי" מפעילה את התוכנית בכל שאר היישובים שבהם פועל הפרוייקט הלאומי.

סוגי הפעילות

- **עבודה בקבוצות** בנות 15 נערים בכיתות י"ב: מערך הרצאות, דיונים, פעולות מנהיגות וסדרות שטח;
- **פעילויות העשרה במסגרות התגבור הלימודי** לקבוצות לבני הנוער בתכנית SPACE בתחומים הקשורים להכרת והתמודדות המערכת הצבאית;
- **מרכזי נוער והשכונות--** מפגשים שבועיים למשך 3 שעות עם מדריכי הגוף המפעיל בשעות אחרי הצהריים במקום ובזמן קבוע וידוע, כאשר הרציונאל הוא להפעיל את הקבוצות במקומות המאופיינים בנגישות גבוהה לנוער בני העדה.

הורים הנערים הם חלק בלתי נפרד בתהליך העצמת ילדיהם ולכן מתקיימים מפגשי הורים – ילדים על מנת להקנות להם ידע ומידע על המערכת הצהלית, הגורמים והחילות בצבא. ההורים מקבלים כלים שנועדים לגשר על הפערים בינם לבין נעריהם ולאפשר להם להבין את הליך הגיוס ולתת אוזן קשבת לנער.

שיפורים נחוצים: יש למסד את שיתוף הפעולה בשטח בצורה טובה יותר בין הגופים המפעילים תוכניות קשורות ומנחיהם.

6.ב מלגות לסטודנטים

זו תכנית המשלב ביחד ובהצלחה שני יעדים מרכזיים של הפרוייקט הלאומי, כלומר עידוד בני הקהילה להשתלב במוסדות להשכלה גבוהה ועידודם להתנדב למען העדה. בהתנדבות זו הם מגלים מה הם מסוגלים וזקוקים לעשות למען בני העדה שלא התקדמו לפי מידת הנהנים ההשכלה גבוהה.

טבלה 9: מלגות לסטודנטים להשכלה גבוהה, 2005-2008

שנה	מספר המלגות
2006-05	249
2007-06	298
2008-07	325

טבלה 9 מראה שמספר המלגות שחולקו בשיתוף עם הסוכנות היהודית והפדרציות האמריקאיות עלה משנה לשנה, כאשר גובה המלגה לסטודנט הוא בממוצע כ- 1000 דולר.

ב-2008-07 101 סטודנטים מתוך ה-325 נקבעו על פי הקריטריונים כחייבים בעבודה התנדבותית תמורת המילגה (השאר הינם נשואיים, הורי לילדים, בעלי מחלות, או בעלי פטור מסיבה אחרת). ה-101 חייבים 60 שעות עבודה תמורת מילגה מלאה או 40 שעות תמורת מילגה חלקית. כעת רוב הסטודנטים כבר סיימו את מכסת התנדבותם למרות לחץ הזמן החריף שכולם נתונים בו.

טבלה 10: הסטודנטים מקבלי מלגות לפי מקום התנדבותם, 2007-2008

תחום ההתנדבות	% סטודנטים
הכשרת מנהיגות	22
מקווה ישראל	6
מרכזי נוער	43
מרכזי קליטה	7
מעורבות חברתית במכללה	12
אגף הרווחה	2
אחר	8
סה"כ	100

התנדבות הסטודנטים מתמקדת במתן עזרה לקהילה האתיופית. סטודנטים מעורבים בעיקר במתן עזרה פרטנית לילדים, בני נוער וקשישים. העזרה לילדים מורגשת במיוחד במרכזים של הפרוייקט הלאומי עצמו.

לסטודנטים רבים התנדבותם ממש "פתחו להם את העניים": הם הבינו "כמה עבודה יש עוד לפני העדה, עד כמה אנחנו, הסטודנטים, בעלי מזל ונמצאים במקום טוב". הם הבינו איזו תרומה הם יכולים לתרום לקהילתם ואיזו דוגמה הם מסוגלים להוות עבור ילדים במצוקת כל. הם מגלים ילדים ונערים בעלי פוטנציאל אשר אשר כמהים להזדמנות לממש את כשרונותיהם, דבר שבהחלט ממריץ את הסטודנטים להכניס את העבודה ההתנדבותית למען העדה אל תוך לוח הזמן העתידי שלהם. ההתנדבות מחברת את הסטודנטים אל הקהילה ויוצרת אצלם אחריות כלפיה. היא עוזרת להם להבין עד כמה מכובד המקום אליו הגיעו.

ג. נוער במצבי סיכון

1.ג מרכזי נוער

- הפרוייקט הלאומי השקיע רבים בהקמת מרכזי נוער בשכונות עתירות עולים. מטרת העל של המרכזים היא צמצום מימדי הסיכון והניתוק בקרב נוער עולה. למרכזי הנוער 3 פונקציות עיקריות:
1. מניעת הידרדרות הנערים וצמצום תופעת העבריינות, האלימות וביטויים נוספים של קשיי הסתגלות.
 2. התערבות והפניית הנערים לגופים מטפלים.
 3. חיזוק הנערים תוך העצמתם אישית וחברתית.

הפעולות המבוצעות ע"י המרכזים הן:

- איתור נערים והבאתם למרכז (Reaching Out);
- מעורבות הורים;
- הפעלת חוגי העשרה;
- טיפול - הצוות המקצועי מפנה את הנערים הזקוקים לכך לגורמים המטפלים;
- ייעוץ והכוונה - הצוות קשוב לצרכיהם של נערים ומייעץ להם ע"פ הצורך.
- איגום משאבים - של כל השותפים ביישוב כדי לנצלם בצורה אפקטיבית.

הפעילויות המופעלות במרכזי הנוער מתחלקות לפי סוגים:

- פעילות בתחום המחשבים
- פעילויות חברתיות
- פעילות ספורטיבית
- סדנאות
- תכניות חשיפה
- פעילות קיץ וחגים

מפעיל אחד מתוך השבעה המיוצגים בטבלה הנ"ל, חברת ה**יוט**, רושמת לעצמה את ההישגים הבאים:

- המרכזים פתוחים כל יום, חמישה ימים בשבוע, ביו השעות 1400-2200.
- המדריכים מעניקים לנוער תמיכה רגשית וחברתית ומשמשים אוזן קשבת.
- מגוון רחב של חוגים לבחירה--שחייה, שחמט, היפ-הופ, סדנאות על גיל ההתבגרות, כדורגל, ספורט אקסטרים, כדורסל, מחשבים, נגינה, שירה, מקהלה, תיאטרון, מנהיגות.
- ציון ימי הזיכרון של הקהילה האתיופית וחגיגת חגי ישראל.
- ימי טיול רבים, ימי כיף וימי תרבות.
- חדר מחשבים עדכני בכל מרכז.
- חגיגת ימי הולדת אישיים, קיום ערבי בנים ובנות.
- מעקב אישי על כל נער ונערה.
- עידוד בני הנוער להיות מעורבים בקהילה.

מפעיל אחר, **דרור**, מציין את הבעיות/ האתגרים הבאים:

- חסרים מדריכי נוער מיומנים בעלי מוטיבציה לפעולה
- הרחבת מספר המשתתפים
- הרחבת מעורבותן של הרשויות המקומיות
- הזנת תלמידים בארוחות קלות לפחות.

טבלה 11: מרכזי נוער לפי יישוב, מפעיל, מספר משתתפים רשומים, ושיעור השתתפות יומית ממוצעת, 2008-2006

שיעור השתתפות יומית ממוצעת	מספר משתתפים רשומים			יישוב / מפעיל
	2008	2007	2006	
פידל				
60	150		א"ת	פתח תקווה
40	77	55	א"ת	פרדס חנה
60	140	140	110	קריית גת
65	105	105	70	רחובות מלצ'ין
40	55	59	א"ת	רחובות דניה
35	74	87	90	נתניה
60	156	130	92	לוד
70	180	90	50	רמלה
430	937	666	412	סה"כ
מתנ"ס גדרה				
80	145	170	60	גדרה
וויצו				
	א"ת	110	א"ת	יוקנעם
130	195 (שניים)	30		ירושלים
130	195	140		סה"כ
דרור				
80	275	200	א"ת	אשדוד
70	90	106		מגדל העמק
40	85		א"ת	נצרת עלית
50	80		א"ת	בית שאן
240	535	306		סה"כ
עלמי"א				
40	200	196	172	באר שבע
20	60	52	א"ת	ערד
45	182	130	א"ת	אשקלון
30	62		א"ת	שדרות
135	504	378		סה"כ
הקרן לפיתוח חדרה				
250	410 (5)	380	290	4 מרכזים
היוט				
50	80	70	א"ת	קריית ביאליק
60	100	70		קריית ים
50	80	70		קריית מוצקין
40	50	60		טירת הכרמל
200	310	270		סה"כ
1,465	3,036	2,310	934	סה"כ כללי
	28	23	11	סה"כ מרכזי נוער

מטבלה 11 ניתן לראות שמספר מרכזי נוער ומספר החברים הנרשמים בהם עלו בהתמדה משנת הפעילות הראשונה של הפרוייקט הלאומי לרמת שיא ב-2008 של 28 מועדונים ובהם חברות של למעלה מ-3,000 נערים ונערות. הטור החמישי של טבלה 11 מציגה את שיעור ההשתתפות הממוצעת היומית, שהוא קרוב ל-50% של סה"כ החברים הנרשמים. שיעור גבוה זה של השתתפות יומיומית מוכיח עד כמה מועדונים אלה ממלאים תפקיד רצוי ע"י קהל היעד שלהם.

מניעת השימוש לרעה באלכוהול וסמים

ג.2

התכנית פועלת זו השנה הרביעית בשיתוף עם משרדי הרווחה והקליטה, הרשות למלחמה בסמים ועמותת "אפשר". היום כבר נמצאות 26 קבוצות ב-21 ישובים בשלבי התארגנות שונים, כמפורט בטבלה הבאה:

**טבלה 12: תוכנית מניעת השימוש באלכוהול וסמים:
פירוט הפעילות לפי יישוב ב-2008 והיקף התוכנית, 2006-2008**

2008							יישוב
מס' מפגשים סופי			גיל הנוער	מס' משתתפים	מין משתתפים	מס' קבוצות	
משותפים	הורים	נוער					
	א"י	18-16	15-14	11	נערות	1	גדרה
	א"י	18-16	א"י	א"י	נערות	1	נצרת עילי
	א"י	18-16	א"י	א"י	נערים	1	רמלה
	א"י	18-16	א"י	12	נערים עם נערות	1	לוד
	א"י	18-16	15-13	12	נערים	1	רחובות
	א"י	18-16	15-14	17	נערים	1	אשדוד
מס' מפגשים עד כה							
0	0	13	18-16	12	קב' נערים	2	נצרת עילי
0	0	11	14-13	13	קב' נערות		
0	0	6	א"י	12	קב' נערים	2	עפולה
1	1	12		11	קב' נערות		
0	0	7	15-13	15	קב' נערים	2	מגדל העמק
0	0	5	15-13	8	קב' נערות		
1	4	15	18-17	9	2 קב' נערות	2	ק. מוצקין
0	2	14	15-13	10			
2	4	12	17-15	12	קב' נערים	2	ק. ים
א"י	א"י	א"י	18-16	10	קב' נערות		
0	0	6	18-14	15	נערות	1	ט. הכרמל
1	2	13	18-16	15	נערות	1	פרדס חנה
2	4	19	15-13	14	נערים	1	פתח תקווה
1	2	18	15-14	12	נערים	1	חדרה
1	1	16	14-13	12	נערים	1	נתניה
1	4	14	15-13	12	נערות	1	ירושלים
0	0	13	13-11	12	נערות	1	אשקלון
0	4	12	18-17	12	נערות	1	ק. גת
0	0	9	15-14	10	נערות	1	שדרות
הקבוצה בתחילתה						1	באר שבע
היקף התוכנית, 2006-2008							
		79		64		5	סה"כ 2006 5 יישובים
		217		184		15	סה"כ 2007 13 יישובים
		כ-325		+278		26	סה"כ 2008 21 יישובים

רואים בטבלה 12 את התרחבותה המתמדת של התכנית במשך שלוש השנים האחרונות, הן במספר היישובים בהם היא מופעלת, הן במספר הקבוצות ומשתתפיהן והן במספר המפגשים שהקבוצות מקיימות.

מטרת התכנית, אומר מפעילו עמותת "אפשר", היא ליצור שינוי באמונה של בני הנוער בעצמם וביכולת שלהם לבחור כיצד ייראו חייהם. 4 יסודות הכוח של התכנית כלהלן:

- כוחו של הדיבור—ללמד את הנער לדבר ולא להחזיק את זעמו בבטן ;
- חיזוק ההכרה בכוחות וביכולות של כל נער ונערה ;
- חיזוק הקשר עם ההורים ;
- חיבור מחדש לתרבות האתיופית כמקור של כח.

החשוב מכל, מציין מפעיל התכנית, הוא להעביר את זעקתם של בני הנוער על תסכול רב ואת אמירותיהם הקשות על גזענות ותחושות קיפוח, על תרבות המועדונים והמאבק בין הכנופיות, על האלימות והפחד. יש להיאבק נגד תחושת האין מוצא של הנערים והנערות.

מדווחים הרוב הגדול של מנחי הקבוצות שאם למנחים יש די כוחות והתמדה אישיים להשקיע בקבוצה, יהיו פרות לקצור, אפילו בקהל יעד קשה ומיואש זה. במקרים רבים הקבוצה מבקשת להמשיך לעבוד ביחד שנה שנייה, ומקרים האלה הוכח חד משמעית הערך הרב שיש להמשכיות.

ד. העצמת קהילה

1.ד מנהיגות מוניציפאלית

תכנית המנהיגות המוניציפאלית היא פרי יוזמה של נציגות הארגונים יוצאי אתיופיה ומופעלת באמצעותה בשיתוף עם מרכז השלטון המקומי ועמותת "ידיד". תוכנית זו ארצית בהיקפה ומיועדת להקנות ידע וניהול יישומי לפעילים ונציגים המתעדים לפעול בשלטון המקומי בישראל. ה"נציגות" מאמינה ששילובם של יוצאי אתיופיה כתברי מועצה ברשויות המקומיות ייתן כוח השפעה לחלוקת משאבים ולשמירת האינטרסים של הקהילה.

בתכניות הלימודים משולבים שני היבטים עיקריים:

1. יישום תיאוריות ומודלים מנהליים וכלכליים שפותחו בעולם הרחב.
2. ניתוח השלטון המקומי בישראל, מעמדו, ומערכות היחסים בין השלטון המרכזי לבין התחיקה הכללית והמוניציפאלית, ממנה נשאבות סמכויותיו.

מטרות התוכנית:

- א. להגדיל את מספר נבחרי הציבור יוצאי אתיופיה המשרתים ברשויות.
- ב. להקנות ראייה כוללת של המערכת הניהולית בשלטון המקומי, שתאפשר הבנתם וניתוחם של תהליכים פוליטיים, ויכולת יישומית.
- ג. להקנות מיומנויות ניהוליות ראשוניות הן ברמה האסטרטגית והן ברמה החשיבתית.
- ד. לשפר את תפקודם של נציגי הקהילה הנמצאים כבר ברשויות המקומיות, כדי שימלאו את תפקידם באפקטיביות רבה יותר.
- ה. פיתוח רשת פעילים ברמה המקומית, הקשורה לנציגות הארגונים הארציים, והמהווה מקור לסיוע וגיבוי הדדי ותשתית לניהול פעילות ציבורית.

טבלה 13 מסכמת את פעילות התוכנית בשלוש השנים האחרונות ומראה שמספר מסיימי תכנית ההכשרה נמצא במגמת עלייה:

טבלה 13: תוכנית מנהיגות מוניציפאלית, 2006-2008

שנה	מס' מסיימי התכנית
2006	44
2007	58
2008	55
סה"כ	157

2.7 הכשרה לוועדות היגוי של הפרוייקט הלאומי

מטרת התוכנית היא להעניק כלים להבטחת השתתפות משמעותית ומועילה של בני הקהילה בוועדות ההיגוי המקומיות של הפרוייקט הלאומי, ע"מ שחברי הוועדות יפעלו יעילה מול המנגנון העירוני ושפיעו עליו.

יעדי ההכשרה

- להעלאות מודעות והבנה בקרב הפעילים על התוכניות ביישוב;
- להגביר את המעורבות של הפעילים בוועדות השונות בפרוייקט לאומי (וועדת היגוי עליונה, וועדת נוער, פורום גופים מפעילים, מניעת אלימות, קהילה ותרבות, חינוך והורות, מניעת סמים ואלכוהול);
- ליצור פעילות התנדבותית בקרב הקהילה;
- לרכוש כלים ומיומנויות להשתתפות פעילה ויזומה בתכניות השונות;
- להקים וועדות ההיגוי מקומיות של הפרוייקט הלאומי שם הן חסרות.

טבלה 14: מסיימי תכנית ההכשרה לוועדות היגוי של הפרוייקט הלאומי לפי שנה, 2006-2008

שנה	מס' משתתפים	מסיימי הכשרה	מס' היישובים
2006	100	69	4
2007	341	304	20
2008	409	328	21
סה"כ	850	701	

עולה מטבלה 14 שמספר מסיימי ההכשרה גדל משנה לשנה, וכמו כן מספר הערים בו התכנית מיושמת.

מבנה התכנית

- 10 מפגשי הכשרה לקבוצה יישובית של 15 פעילים;
- חלוקת המשתתפים לוועדת היגוי עליונה ולתתי וועדות;
- להגביר את הידע בנושא הפרוייקט הלאומי ותוכניותיו הפועלות;
- לשפר את היכולת הניהולית הן האישית והן הקבוצתית בהנהגה;
- פעילות מסכמת של הקבוצה בסיום התוכנית.

הצלחות

- אחוז הנכחות ומספר מסיימי ההכשרה עלו משנה לשנה.
- המשתתפים חולקו לוועדות שונות.
- צומצמו הקונפליקטים והמחלוקות התוך-יישוביים.
- עלה מספר האנשים הרוצים להתנדב במסגרת הפרוייקט הלאומי.

השיפורים הנחוצים

- התכנית פועלת למשך 7-8 חודשים במקום שנה.
- אין מקום קבוע ואין תקציב לפעילות של הפעילים ביישוב.
- יש צורך בליווי הקבוצות לאחר סיום הכשרה.

3.ד מניעת אלימות במשפחה

תכנית זו נולדה בעקבות גל אלימות שפקד את הקהילה בשנת 2006, כשמתוך 12 נשים שנרצחו על ידי בעליהן 5 היו אתיופיות. הוחלט לייעד חלק מהתקציב שגויס במסגרת מגבית החירום לנושא מניעת אלימות בין בני זוג. כונסה ועדה ברמה ארצית שגזרה את כל המטרות והיעדים של התכנית. מטרת העל של התכנית היא להעלות את המודעות של כל המערכות המטפלות וכל הנוגעים בנושא אלימות הן בקרב הקהילה והן בקרב הגופים המטפלים.

אחרי הגדרת המטרות והיעדים המוקד עבר למה שניתן לעשות בתקופה קצרה ובתקציב מועט. הוחלט לקלוט 10 עובדים סוציאליים דוברי אמהרית וכן להכשיר ולשלב מגשרים מסורתיים, "שמגלוץ". ברמה הארצית בוצע ניסיון לרתום את משרד הרווחה והקליטה. ברמה המקומית הקמנו שולחנות עגולים ביישובים במטרה לגייס את הרשויות ואת המשאבים הרבים אשר בידיהם. הושבנו את כול הצדדים הקשורים לסוגיית מניעת אלימות סביב 'שולחן עגול' וניסינו לאגם את תכניותינו ולתקוף את הסוגיה מכל היבט אפשרי. בנוסף התמקדנו בהכשרת צוות מקצועי, אם זה מגשרים חינוכיים, מנחים, ורכזים קהילתיים.

נושא הגברת פעילות מניעתית והסברה בקרב העולים החדשים במרכזי הקליטה חשוב גם הוא. מצאנו לנכון לתת את ההסברה טרם יציאת העולים ליישובי קבע שלהם.

התכנית התחילה לפעול בשטח במאי 2007. נושא איתור וגיוס עובדים סוציאליים יוצאי אתיופיה לא היה קל כי בתחילת הדרך נאמר לנו שבכלל אין עו"סים מוסמכים יוצאי אתיופיה ובמיוחד לא במספר הדרוש לתכנית זו. אבל תראו את הפלא, תוך זמן קצר פרסמנו ואיתרנו. מ-17 מועמדים בחרנו 10.

טבלה 15 מוכיחה בבירור שגישת השמגלוץ ליישוב סכסוכים בין בני זוג הינה מועילה מאוד. הם הצליחו להביא שלום בית בכמעט מחצית הזוגות שפנו לקבל את התערבותם, ובשליש המקרים הביאו את הזוג להסכם גירושין ללא הפעלת אלימות ביניהם.

טבלה 15: מניעת אלימות בין בני זוג: מידת הצלחת המטווחים המסורתיים, 2008

עדיין בטיפול	תוצאות סופיות					סה"כ פניות	מס' יישובים*
	סה"כ פניות בהן הטיפול סוים	סירוב להיכנס בטיפול	אי-הסכמה	הסכם גירושין	הסכם שלום בית		
38	156	1	33	53	69	194	7
	100%	1	21	34	44	100%	

* 7 היישובים: ירושלים, ראש"צ, חיפה, באר שבע, חדרה, אשדוד, נתניה

המרכיבים בתכנית הם כלהלן:

(א) תפקיד השולחנות העגולים

הנחת העבודה הייתה להביא את כול הגורמים הרלוונטיים לשולחן הדיון תוך הקניית כלים לאותם גופים שממילא מטפלים. שמנו את הדגש על כך שהרשות היא הכתובת האמיתית וישנן תשתיות קיימות. אולם, לא היו להם הכלים הבסיסיים לעבודה עם יוצאי אתיופיה, ולכן נציג הפרוייקט הלאומי או תכנית פאקט או הגיוינט מוביל כל השולחן עגול. נבחר יו"ר הוועדה למניעת אלימות ברוב היישובים. גם דאגנו לערב את ראשי הערים במטרה להביא את כול הגורמים לקחת אחריות.

באשדוד, לדוגמה, תחומי הפעולה של השולחן העגול הם-- (א) איסוף נתונים מכל ארגון שמטפל בנושא האלימות; (ב) לבחור נושאים שבהם ניתן יהיה ליצור שותפות בעבודה; (ג) לקיים פעילות מניעתית בתחום האלימות; (ד) ליצור שותפויות בין המערכות המטפלות בעולים.

(ב) העו"סים

העו"סים יוצאי אתיופיה קיבלו 286 שעות הכשרה בתחום מניעת אלימות כי לא כולם לפני כן היו מוסמכים בתחום זה. כמובן שהעסקת דוברי אמהרית במרכזים נתנה בעצם את המענה האמיתי. הם הביאו את הגשר

והכלי הטבעי האמיתי להגיע לאותם הורים ומשפחות שיש להן חיכוכים או פוטנציאל לאלימות בתוך המשפחה.

המשימה הראשונה של כל עו"ש הינה היכרות עם נותני שירות ביישוב ומיפוי צורכי הקהילה. הם לומדים את העיר ואיפה מתקיימים השירותים השונים. לומדים את הבעיות והצרכים של הקהילה כגון דיור, כלכלה, תעסוקה. יש עיריות שלוקחות העניין ברצינות וישנם ערים בהן העו"ס צריך לעבוד מאוד קשה כדי להביא את משימתה לפועל.

התכנית של הפרוייקט הלאומי היא גם מניעתית וגם טיפולית. בתחום הטיפול עשרת העו"סים טיפלו עד כה ב-159 טיפולים פרטניים. מדובר על פתיחת תיקים וליווי, שיחות אישיות, וכד'. יש לנו כאן 360 משתתפים בסדנאות בנושא מניעת אלימות בעיקר גברים. תופעת הרצח נובעת בעיקר מאלימות גברים, אז הדגש היה באמת בקרב הגברים. הם מקבים מענים לבעיותיהם וכלים בסיסיים. יש גם קבוצות רבות של נשים וגם של זוגות נשואים.

בתחום המניעתי, עיקר עבודת העו"ש הוא עבודה קהילתית. העו"סים מפעילים קבוצות, חלקן של פעילים וחלקן של בני האוכלוסייה הרגילה. חלק מהקבוצות טיפוליות וחלק מניעתיות. למשל, בעפולה מפעילה 2 סדנאות לתקשורת בין-זוגית, אחת לגברים ונשים ואחת לגברים צעירים בלבד. בחדרה נפתחה קבוצה שמטרתה להעצים נשים בתחומים שונים, בין היתר בנושא האלימות.

עמותת "בהאלצ'ין" והשמגלוץ'

עמותת בהאלצ'ין שמתמחה בנושא הכשרה ומגשרים מסורתיים - שמגלוץ' - גם בהם השתמשנו ונעזרנו בצד המקצועי שלהם. העמותה הכשירה את השמגלוץ': הם קיבלו כלים רווחתיים מערביים ביחס לארץ. הצלחנו לשלב כ-45 מגשרים מסורתיים. בכל ישוב נבחרו 4 או 5 שמגלוץ' בעלי ניסיון בתחום, ובעלי השפעה וידע רב במורשת ובקודים התרבותיים של העדה. הם מהווים גשר אמיתי לטיפול ולהורדת מפלס האלימות בקהילה. העו"שים והשמגלוץ' פועלים בשיתוף הדוק ובתוך התייעצות הדדית קבועה. יתרון אחד של השמגלוץ' הוא שהם יכולים להגיע לאנשים שאינם מוכנים לקשר עם עו"ש או כל מטפל מקצועי אחר.

ביקורי משלחות מחו"ל בפרוייקט הלאומי

דברי סיכום

דו"ח זה מספק עדויות מספקות שבכל תחום התערבותו קצר הפרוייקט הלאומי הצלחה מרובה. בסיוע לימודי, בהקמה ובהפעלה של מרכזי נוער וקבוצות העצמת הורים, בהכנת בני נוער לשירותם בצה"ל, בהמצאת מילגות לסטודנטים בהשכלה גבוהה, בהכשרת בני העדה למילוי תפקידי ניהול ציבוריים ברמה המקומית והאזורית -- בכל תחום ותחום התוצאות בשטח הלכו והתרבו משנה לשנה. כל שנה היוותה קרש קפיצה לשנה הבאה אחריה.

מה גם שהפרוייקט לא נרתע מלהתעסק בבעיות העדתיות הקשות ביותר-- למשל, השימוש לרעה בסמים ואלכוהול והפעלת אלימות בין בני זוג. וגם בתחומים קשים אלה הצליחו הצוותים להביא לשיפורים משמעותיים.

יש לציין בנוסף לכך של כל ערוץ פעילות הוכן מראש באופן מתוכנן ויסודי. הגחות בלתי מבוססות לא היו. הצוותים קבלו את ההכשרה הדרושה. פעילותם תואמה עם אנשי הקהילה המקומית ועם הגורמים המקצועיים הכבר מטפלים בבעיה. שום משאב עדתי לא הוזנח, והדוגמה הבולטת לכך היא השמגלוץ שהוכשרו כמיישבי סכסוכים בין בני זוג ומילאו את התפקיד בלא מעט הצלחה.

כאמור, דו"ח זה מביא סיפור של יוזמה נועזת, שתודות לעבודת מטה יסודית, למרץ ולהתמסרות של המפעילים בשטח ולתקציבים והתרומות שממנו את כל זה, הוכתרה אחרי ארבע שנות פעילות בהצלחה. מה שנשאר, כמובן, הוא לדאוג לכך שהצלחה תימשך.